Universal Declaration of Human Rights - Nzema

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the UDHR in Unicode project, http://www.unicode.org/udhr.

OWNA AL CM 31 ANNAY MAN ADENLE NO ADENLE NE MO LA ANWO

MOLEBEBO

Wo mekε ala moo Maanle Maanle moo wo Eku ye anu la gyinlabelε nee pερεzεlε nee anwoadenlenyianlε a fa atianwolilε, pεpεlilε nee anzondwolε ba ewiade anu la,

Wo mekε ala moo menli εmbu sonla nwo adenlenyianlε ne mo bie amaa olua zo nyɛleɛ mgbane mgbane doonwo ɛsisi εmaa menli adwenle εzɛkye, nee ewiade ne moo ɛlɛba moo sonla biala banyia adenle aha edwɛkɛ biala moo odaye okulo, nee diedi biala moo odaye okulo kɛ odie odi na onzulo la, εmaa bɛla ye ali kɛ, ɛhye a le awienvolɛma anyelazo kpole kpalɛ la,

Wo mekε ala moo ohyia, saa bɛnrɛhyɛ sonla bɛnrɛmaa onrɛho onrɛtia ɛsisilɛ nee atisesebɛyεlɛ, kε owo kɛ mɛla bo sonla nwo adenlenyianlɛ ne mo anwo bane la,

Wo mekε ala moo ohyia kε bεmaa agonwolεyεlε wo Maanle Maanle avinli kεnyia anyuholε la,

Wo mekε ala moo Maamgbole Koyεlε ne anu amra εva bε diedi moo wo sonla nwo adenlenyianlε ne mo, ye gyinlabelε nee ye dibilε nee mrenya nee mraalε adenlenyianlε pερε ne mo anu la εwula sonla nwo adenlenyianlε nwo mεla ne moo bεfεlε ye "Kyata" (Charter) ne anu na bεlie bεdo nu kε bεboa bεamaa menli anyia anyuholε nee tεnlabelε kpalε wo atianwolilε bokoo nu la,

Wo mekε ala moo Maanle Maanle moo wo Maamgbole Koyεlε Eku ne anu nee Maamgbole Koyεlε ne εbo εwokε kε bεmaa awie biala anye azo sonla nwo adenlenyianlε nee atianwolilε ne mo na bεali zolε kpalε la,

Wo mekε ala moo adenlenyianlε nee atianwolilε εhye mo anwo ndelebεbo kpalε hyia kpole kpalε maa εwokεbolε ne azolilε anzεε munlililε ne la,

Ati, Kεkala

MAAMGBOLE KOYELE AYIA NE

bo nolo kε

Ewiadeamra Nolobole Moo Fale Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Ehye

le debie ko mɔɔ yelie yedo nu yemaa awie biala nee Maanle biala, amaa awie biala nee Eku biala mɔɔ dahuu kɛva. Nolobɔlɛ εhye kɛzie ye adwenle nu la abɔ mɔdenle alua ngilehilelɛ nee ndetelɛ zo yeamaa nidi ara adenlenyianlɛ nee atianwolilɛ εhye mɔ anwo, na eza yealua ngɔzo ndenle zo, Maanle nee Maanle Maanle zo, yeaboa yeamaa menli mɔɔ wɔ Maanle Maanle mɔɔ wɔ Eku ne anu nee Maanle Maanle mɔɔ Eku ne sie bɛ la anu amra amuala alie ado nu kpalɛ na bɛali zolɛ kpalɛ.

Edwεkεkpoke 1

Menli muala di bɛ ti anwo na eza noko bɛsɛ wɔ dibilɛ nee adenlenyianlɛ nu. Bɛlɛ ndwenlenwo nee adwenle, yemɔti ɔwɔ kɛ bɛkile adiemayɛlɛ bɛmaa bɛ nwo ngoko.

Edwekekpoke 2

Sonla ko biala le adenle nyia adenlenyianle nee atianwolile ne mo moo beva bewula Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobole ehye anu la amuala bie. Onle ke ngakyile anzee ngilehilenu anzee nyeyenu biala moo fale menli ekpunli, menli ngakyile, nrenya anzee raale, anee, Nyamenlezonlenle, maanyele anzee adwenle bie, Maanle anzee menli abohilele, agyapadee, awole anzee gyinlabele gyene biala anwo la bie ba.

Eza noko ɔnke kɛ bɛkile ngakyile anzɛɛ nyeyenu biala wɔ maanyɛlɛ, mɛlazolilɛ nu, anzɛɛ maanle zo gyinlabelɛ nu wɔ maanle ne anzɛɛ ɛleka mɔɔ sonla ne de la anu. Saa maanle ne di ɔ ti anwo o, saa maanle gyɛne a nea zo o, saa ɔnli ɔ ti anwo o, ɔnle kɛ ngakyile anzɛɛ ngilehilenu biala ba nu.

Edwekekpoke 3

Σwo kε awie biala nyia ngoane, fanwodi nee sonla nwo banebolε.

Edwekekpoke 4

Onle ke beye awie biala kanra. Owo ke betua aanrayele nee aanra edonele wo adenle biala anu.

Edwεkεkpoke 5

Onle kε bεkile awie biala nyane anzεε bεyε ye atisesebε, amumuyε anzεε bεgua ο nyunlu aze anzεε bεtwi ο nyunlu.

Edwεkεkpoke 6

Kε moo mela se la, eleka biala moo awie biala lua la owo ke benwu ke odaye ole sonla.

Edwεkεkpoke 7

Kε mɔɔ mɛla se la, menli kɔsɔɔti sɛ pɛpɛ mɔɔ ɔnle kɛ ngakyile anzɛɛ ngilehilenu biala ba mɛla ne mɔɔ bɔ bɛ nwo bane pɛpɛ la anu. Menli kɔsɔɔti lɛ adenle nyia bɛ nwo banebɔlɛ pɛpɛ mɔɔ ko tia ngilehilenu anzɛɛ nyeyenu mɔɔ tia Nolobɔlɛ ɛhye nee debie biala mɔɔ maa zɛhae nyeyenu ne adenle la.

Edwεkεkpoke 8

Sonla biala le adenle ke saa awie ye debie moo tia anwoadenlenyianle ne mo moo maamule nwo mela anzee mela eva emaa ye la a, owo ke kooto ne mo pepe die ye.

Edwεkεkpoke 9

Onle ke bekye sonla, befa sonla besie anzee beye sonla befi maanle ne anu wo meke moo otefonle mela anzee mela emmaa adenle la.

Edwekekpoke 10

Wo awie biala adenlenyianlε nee ye gyima ne mo anwo adwenlevalε nwo anzεε saa bεka kε awie biala εyε εtane a owo kε kooto moo di o ti anwo na onli moguazo la di ye edwεkε wo bagua nu.

Edwεkεkpoke 11

- 1. Sonla biala mɔɔ bɛkɛha kɛ yeyɛ ɛtane mɔɔ ɔdi kɛ bɛtwe ɔ nzo la lɛ adenle ka kɛ ɔnze edwɛkɛ ne anwo bie kyesɛ bɛdi ye edwɛkɛ wɔ bagua nu kɔɔto na kɔɔto ne bua ye fɔlɛ kɛ mɔɔ mɛla se la. Wɔ kɔɔto ɛkɛ ne ɔwɔ kɛ ɔnyia ninyɛne mɔɔ ɔfa ɔpepɛ ɔdie ɔ nwo la kolaa.
- 2. Onle ke bebua sonla biala fole wo nyelee etane biala moo wo meke moo oyele zohane nyelee ne la enee onle etane moo otia maanle anzee maanle maanle mela la anwo. Anzee onle ke betwe sonla ne anzo bemaa otela

moo bepe bedo eke ne wo meke moo oyele etane ne la.

Edwεkεkpoke 12

Onle kε menli fa bε nloa wulowula awie feabo, ye abusua, ye sua nu edwεkε nu anzεε onle kε bεkenga ye ahɛlata anzεε bɛbɔ ye anyiemgba bɛsɛkye ye anyunlunyia. Sonla zɛhae lɛ adenle maa mɛla ne pepɛ die ye anzɛɛ bɔ ɔ nwo bane wɔ zɛhae akpɔsemadi ɛbɛla ne mɔ anwo.

Edwekekpoke 13

- 1. Sonla biala le adenle ofi eleka moo ode la okotenla eleka biala moo okulo la.
- 2. Sonla biala le adenle ofi maanle biala anu nee ye maanle nu oko maanle gyene nu na okola osia oba ye maanle nu.

Edwεkεkpoke 14

- 1. Sonla biala le adenle ke saa plenwu amanee wo ye maanle nu a pkola phriandi pko maanle gyene nu pmaa bemaa ye eleka ptenla anzee bebo p nwo bane.
- 2. Saa amaneε ne mɔɔ ahenle ne εlɛnwu ye la ɛnvi anzɛɛ ɛnlua maanyɛlɛ ti anzɛɛ ye nyɛleɛ ne tia Maamgbole Koyɛlɛ mɛla ne nee ye bodane ne mɔ a, yemɔ maanle gyɛne ne ɛnlɛ adenle kɛ ɔkɛlie ye azie anzɛɛ ɔkɛbɔ ɔ nwo bane.

Edwεkεkpoke 15

- 1. Sonla biala lε adenle kε ၁γε ekulomani.
- 2. Onle kε bεbu ekulomani biala kε ole εγενοίε la. Eza noko onle kε bεsi awie biala moo kpondε kε okakyi ye ekulomaniyεlε la adenle wo mekε moo mela εmmaa adenle la.

Edwekekpoke 16

- 1. Mrenya nee mraalε mɔɔ bɛkɛdwu agyalɛhɔlɛ la, saa bɛle duzu menli o, saa bɛvi duzu maanle nu o, anzεε saa bɛkɔ duzu asɔne o, bɛlɛ adenle bɛgya bɛ nwo na bɛbɔ ɛdane. Bɛ mu nwiɔ bɛlɛ adenle pɛpɛ wɔ agyalɛ nwo, wɔ bɛ agyalɛ nee bɛ ewolebɔlɛ nu.
- 2. Dwo ke menli nwio ne die to nu kolaa na beagya be nwo.
- 3. Kunli nee yelε nee bε mra a le ekpunli mɔɔ bɔ sua εkyekyelε bo anzεε ekpunli mɔɔ tɛlε yε menli dɔɔnwo a, yemɔti ɔwɔ kɛ menli ekpunli ne nee maanle ne mɔɔ bεwɔ nu la sinza bɛ.

Edwεkεkpoke 17

- 1. Sonla biala lε adenle kε ɔnyia ɔ ti anwo agyapadeε, eza noko ɔlɛ adenle kε ɔ nee awie mɔ bɔ nu nyia agyapadeε.
- 2. Onle ke awie biala hwele ye agyapadee wo meke moo mela emmaa adenle la.

Edwekekpoke 18

Sonla biala lɛ adenle kɛ ɔdwenle adwenle biala na ɔsonle debie biala mɔɔ ɔkulo la, eza ɔlɛ adenle ɔkakyi ye Nyamenlezonlenlɛ ne anzɛɛ ye diedi ne nee fanwodi, yɛɛ akee noko ɔlɛ ɔ nwo adenle kɛ ɔ ngome anzɛɛ ɔ nee menli wɔ bagua anzɛɛ fealera nu ɔkile yɛ asɔne anzɛɛ ye diedi ne wɔ ngilehilelɛ, nyɛleɛ, ɛzonlenlɛ nee boɛnleanlɛ nu.

Edwεkεkpoke 19

Sonla biala lε adenle kε odwenle na oka edwεkε moo okulo la; eza ole o nwo adenle kε ofa adwenle biala moo ngyegyelε biala εnle nwo na odua nolobolε ndenle ne mo biala anu okpondε, otie na oka edwεkε okile menli na omaa bε adwenle moo ngyegyelε biala εnle nwo a.

Edwεkεkpoke 20

- 1. Sonla biala lε adenle kɔ ayia anzεε eku mɔɔ anzondwolε wɔ nu la bie.
- 2. Onle kε bεhyε sonla bεmaa oko eku nu.

Edwekekpoke 21

- 1. Sonla biala lε adenle boa wo ye maanle ne εbulε nu, olε adenle otu ο nwo osie εkε omaa bεtu yε oko Mεlalilε Ayia ne bie anzεε oboa omaa bεtu menli bεko Mεlalilε Ayia ne.
- 2. Sonla biala lɛ adenle nyia maanle gyimayɛlɛ nwo nvasoɛ wɔ ye maanle ne anu.
- 3. Ezuavole ne ehuloledee ne a le Arane tumi ne a, bekile be ehuloledee ehye wo meke biala nee nohale emadole moo awie biala nyia adenle to ye dee wo feabo nu anzee wo ndenle biala anu moo ngyegyele biala enle nu la.

Edwεkεkpoke 22

Awie biala mɔɔ wɔ menli ekpunli avinli la ɔwɔ kɛ maanle ne sinza ye eza ɔwɔ kɛ maanle ne dua ye mɔdenlebɔ nee maanle maanle moalɛ zo, nee kɛ maanle ko biala ye maamulɛ, agyapadeɛ, ezukoa, menli nee maandeɛ gyinlabelɛ ne si de la azo maa sonla ko biala nyia ninyɛne mɔɔ hyia ye anyunlunyia nee ye boɛyɛlɛ nwo la.

Edwεkεkpoke 23

- 1. Sonla biala lε adenle yε gyima mɔɔ okulo la, Akee noko ɔlɛ adenle kε ɔnyia gyima ne anwo ahunlundwolε. Eza noko ɔwɔ kε maanle ne boa maa awie biala nyia gyima mɔɔ gyima ne εnvi ɔ sa a.
- 2. Sonla biala le adenle ke gyima moo okeye la onyia nwole ahatuale ke moo saa awie gyene a yele gyima zohane a anree okenyia ye la.
- 3. Sonla biala mɔɔ yε gyima la ɔwɔ kε nyia nwolε ahatualε kpalε mɔɔ ɔkola ɔfa ɔnea ɔ ye nee ɔ mra amaa bɛ tɛnlabelɛ nu ayɛ kpalɛ a. Eza noko ɔwɔ kɛ ɔnyia εzinzalɛ ne mɔɔ maanle ne fa sinza menli la bie.
- 4. Sonla biala le adenle boa gyimayele Eku nu wo ye ehulolendee ezinzale ti.

Edwekekpoke 24

Sonla biala lɛ adenle kɛ ɔdie ye ɛnwomenle bie na ɔdielie ɔ nye, na ɔnyia mekɛ ezinra mɔɔ ɔfa ɔyɛ gyima na eza noko ɔnyia mekɛ mɔɔ saa ɔyɛ gyima dedee a ɔfa ɔdie ye ɛnwomenle bie na bɛtua ye nwolɛ kakɛ la a.

Edwekekpoke 25

- 1. Sonla biala lɛ adenle kɛ ɔ nee ɔ ye nee ɔ mra nyia tɛnlabelɛ kpalɛ mɔɔ fale bɛ ngoane, aleɛ, ɛdanlɛ, dabelɛ nee ayileyɛlɛ nee ninyɛne mɔɔ hyia maa bɛ la anwo. ɔwɔ kɛ bɛnyia moalɛ wɔ mekɛ mɔɔ bɛnyɛ gyima, anwonyane kɛbɔ bɛ, bɛngola gyima yɛ, kunli anzɛɛ yelɛ kɛwu, bɛkɛyɛ mgbanyinli anzɛɛ ɔlua ndenle bie azo bɛngola bɛnnea bɛ nwo la.
- 2. Owo ke mreladane nee ngakula nyia moale nee enleanle kpale. Kakula biala, saa begyale o nli anzee beangya o nli na beawo na beawo ye o, owo ke benea ye anzee besinza ye ke moo ofeta la.

Edwεkεkpoke 26

- 1. Sonla biala lɛ adenle sukoa nwoma. Onle kɛ bɛtua nwomazukoalɛ nwo kakɛ biala, bɔbɔ wɔ mɔlebɛbo nwomazukoalɛ deɛ ne anwo. Owɔ kɛ mɔlebɛbo nwomazukoalɛ ne yɛ nhyɛ maa kakula biala. Owɔ kɛ menli nyia adenle sukoa mbulalɛ nee milahyinli nee gyima nwo nwoma. Eza noko awie biala mɔɔ bɔ mɔdenle la kola sukoa nwoma kpole.
- 2. Owo ke nwomazukoale maa awie biala tenlabele nu ye kpale na omaa sonla nwo adenlenyianle nee ye atianwolile ne mo enilile gyinla kpundii. Owo ke nwomazukoale maa ndelebebo, be kunlu elile nee agonwoleyele ba maanle maanle avinli, menli anzee asone asone avinli na oboa omaa Maamgbole Koyele gyima ne moo oledi moo ofale anzondwole nwo la di munli.
- 3. Awovolema le adenle ke bemaa be mra sukoa nwoma moo bekulo ke be mra ne mo sukoa la.

Edwekekpoke 27

- 1. Sonla biala le adenle ke odaye oye maandee nyelee biala moo beye wo maanle anzee sua ne azo la bie, na eza onyia ninyene edolole nee abodee nwo nrelebe nwo anyuhole nvasoe ne mo bie.
- 2. Sonla biala le adenle ke onyia debie moo okehele moo fale abodee nwo nrelebe, nwoma anzee debie moo okedolo la anwo banebole.

Edwεkεkpoke 28

Sonla biala le adenle ke o nee menli nee maanle maanle nu amra di ngitanwo amaa yeanyia adenlenyianle nee atianwolile ne mo moo wo Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobole ehye anu la nwo nvasoe kpale.

Edwεkεkpoke 29

- 1. Sonla biala lε gyima yε fa maa ye menli mɔɔ ɔwɔ bε avinli la amaa ɔlua zo yeahola yeanyia anyuhɔlε anzεε yeali munli.
- 2. Saa sonla biala fa ye adenlenyianlɛ nee atianwolilɛ ne mɔ ayɛ gyima a, ɛnee ɔngile kɛ ɔlɛ adenle ɔbulu mɛla zo; ɔwɔ kɛ ɔdi ɔ gɔnwo mɔ adenlenyianlɛ nee atianwolilɛ ne mɔ eni na ɔbɔ ye ɛbɛla kɛ mɔɔ maanle ne mɔɔ ɔwɔ nu la mɛla ne mɔ mɔɔ fale bɛnwonililɛ, anzondwolɛ nee ye boɛyɛlɛ ne se la.
- 3. Onle ke bedua adenlenyianle nee atianwolile ehye mo azo beye ninyene moo otietia anzee obulu bodane nee ndenle ne mo moo Maamgbole Koyele ne ehyehye edo eke la azo.

Edwεkεkpoke 30

Debie biala mɔɔ wɔ Sonla Nwo Adenlenyianlɛ Nwo Nolobɔlɛ ɛhye anu la ɛngyi εkɛ ne ɛmmaa maanle ko, anzɛɛ menli ekpunli ko anzɛɛ sonla ko angome mɔɔ ɔmaa ye adenle ɔyɛ debie ɔsɛkye adenlenyianlɛ nee atianwolilɛ ne mɔ mɔɔ bɛhyehyɛ bɛdo ɛkɛ ne la a.